

RĪGAS JURIDISKĀ AUGSTSKOLA
RIGA GRADUATE SCHOOL OF LAW

**EIROPAS SAVIENĪBA UN
TIESISKA VALSTS:
LATVIJAS PIEREDZE**

**EUROPEAN UNION AND
THE RULE OF LAW:
EXPERIENCE OF LATVIA**

RĪGA, 2009

UDK 34(4+474.3)(063)
Ei 720

Izdevums sagatavots ar Sorosa fonda – Latvija finansiālu atbalstu.

SOROSA
FONDS
LATVIJA

Zinātniskās redaktore:

Ieva Miļūna
Katrīn Nyman-Metcalf

Literārā redaktore:

Māra Melne

Zinātniskā recenzente: Prof.Dr. Lesley Jane Smith

Vāka māksliniece: Zane Libere

© Referātu autori, 2008
© Rīgas Juridiskā augstskola, 2008

ISBN 978-9984-798-83-7

Grāmatā ir apkopoti konferences „Mācoties Eiropas Savienībā. Tiesības – demokrātijas balsts” materiāli, kas tika rīkota 2008.gada 11.-12.aprīlī, atzīmējot Rīgas Juridiskās augstskolas dibināšanas desmit gadu jubileju un izvērtējot Latvijas četru gadu dalību Eiropas Savienībā. Konferences pamattēma, kas vijās cauri dalībnieku diskusijām, bija tiesiskas valsts principa mestie izaicinājumi Eiropas Savienībai un arī Latvijai kā tās dalībvalstij. Priekšlasījumus konferencē sniedza Rīgas Juridiskās augstskolas mācībspēki, tās atbalstītāji un draugi, kā arī savās jomās atzīti speciālisti. Atspoguļojot Rīgas Juridiskās augstskolas starptautisko ievirzi, grāmatā ir saglabāta oriģinālvaloda, kurā autori iesniedza savu materiālu, taču katra raksta beigās ir atrodams tā kopsavilkums latviešu valodā. Grāmata būs noderīga visiem, kas vēlas sekot līdzi jaunākajām attīstības tendencēm Eiropas Savienībā tiesiskuma jomā un apzināt Latvijas lomu šajā procesā.

Redakcijas kolēģija

SATURA RĀDĪTĀJS / CONTENTS

Preface	9
<i>Priekšvārds</i>	
Valsts prezidenta Dr. Valda Zatlera uzruna Rīgas Juridiskās augstskolas rīkotajā konferencē „Mācoties Eiropas Savienībā. Tiesības – demokrātijas balsts”	11
<i>Speech of Dr. Valdis Zatlers, President of the Republic of Latvia, on the Occasion of the Conference “EU-Learning: Democracy through Law” Organized by the Riga Graduate School of Law</i>	
I. PAISUMS – EIROPAS TIESĪBAS UN JAUNĀS DALĪBVALSTIS	
<i>THE INCOMING TIDE – EUROPEAN LAW AND THE NEW MEMBER STATES</i>	
Egils Levits	
Cilvēktiesības un valsts drošība: Aktuālās problēmas privātās dzīves aizsardzības jomā Eiropā tiesu spriedumu gaismā	16
<i>Human Rights and National Security: Current Issues in the Protection of Private Life in the Light of the Judgements of the European Court of Justice</i>	
Ineta Ziemele	
Eiropas tiesību argumenti Latvijas iekšpolitikā un ārpolitikā	26
<i>Arguments of European Law in the Internal and External Politics of Latvia</i>	
Norbert Reich	
Political and Social Implications of Rulings of the European Court of Justice: Some Reflections on <i>Viking</i> and <i>Laval</i> Cases	35
<i>Eiropas Kopienu tiesas spriedumu politiskās un sociālās sekas: atsevišķas pārdomas par Viking un Laval lietām</i>	
	5

II. BASTIONI – TIESISKA VALSTS UN PAMATTIESĪBAS *THE BULLWARKS – RULE OF LAW AND FUNDAMENTAL RIGHTS*

Ivars Ījabs Rule of Law in the New European Union Member States <i>Tiesiska valsts un jaunās Eiropas Savienības dalībvalstis</i>	50
Johan Callewaert The Protection of Fundamental Rights in the European Union: Past Developments and Present Challenges <i>Pamattiesību aizsardzība Eiropas Savienībā: vēsturiskā attīstība un pašreizējie izaicinājumi</i>	61
Mārtiņš Mits Eiropas Savienības prasības cilvēktiesību jomā – starp mājasdarbiem un brīvlaiku Latvijā <i>Human Rights Obligations of the European Union: Between Pressure and Leisure in Latvia</i>	70

III. IEKŠĒJAIS TIRGUS – TIESU NOLĒMUMU EKONOMISKĀ IETEKME *INTERNAL MARKET – ECONOMIC IMPACT OF JUDICIAL DECISIONS*

Anders Kruse Integration Policy of the European Court of Justice <i>Eiropas Kopienu tiesas integrācijas politika</i>	88
Solvita Harbaceviča Eiropas Kopienu tiesa un jaunās dalībvalstis <i>The European Court of Justice and the New Member States</i>	95
Gaļina Žukova Eiropas Savienības tiesību piemērošana Latvijā <i>Application of European Union Law in Latvia</i>	101

IV. ROBEŽAS – IMIGRĀCIJA, INTEGRĀCIJA UN KRIMINĀLTIESĪBAS *THE BORDERS – IMMIGRATION, INTEGRATION AND CRIMINAL LAW*

J.A.E. Vervaele The European Community and Harmonization of the Criminal Law Enforcement of Community Policy: <i>Ignoti nulla cupido?</i> <i>Eiropas Kopiena un tās krimināltiesību politikas īstenošanas harmonizācija: Ignoti nulla cupido?</i>	131
--	-----

Kristīne Strada-Rozenberga

Savstarpējās atzīšanas princips starptautiskajā kriminālprocesuālajā sadarbībā Eiropas Savienības telpā – teorija un prakse

The Principle of Mutual Recognition and International Co-operation in the Area of Criminal Procedure: Theory and Practice

159

V. VIRZĪBA – ĀRLIETU UN DROŠĪBAS POLITIKA

THE THRUST – COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY

Katrin Nyman-Metcalf

The European Union in charge: European Union missions in Bosnia Herzegovina and Kosovo

Eiropas Savienības vadībā: Eiropas Savienības misijas Bosnijā Hercegovinā un Kosovā

176

Kristīne Krūma

Terorisms un Eiropas Kopienu tiesa

Terrorism and the European Court of Justice

185

PREFACE

EU-LEARNING: DEMOCRACY THROUGH LAW

TEN YEARS OF RIGA GRADUATE SCHOOL OF LAW FOUR YEARS OF LATVIAN EU MEMBERSHIP

This volume contains the contributions and deliberations made within the course of the anniversary conference hosted by the Riga Graduate School of Law (RGSL) on 11-12th April 2008 to mark two significant events: firstly, the Law School's tenth anniversary celebration since its foundation in 1998; secondly, a timely tribute to and academic reflection on Latvia's first four years as a Member State of the European Union. Within this background, the conference focussed on legal issues of transition, transformation, reception and adaptation to the legal challenges that accompany full, democratically-driven membership of the European Union. From the perspective of a new EU Member State, with a sensitive history as one formerly annexed within the Soviet Union, the conference remit covered a broad range of questions, ranging from EU and national constitutional coherence, guaranteed fundamental rights to the *sui generis* judicial control and governance that EU membership brings with it. The views and perceptions voiced over the two-day conference that was attended by high ranking national and European participants was united in its emphasis: European law and procedure constitute an uncompromising measure of the true impact of integration. The contributions all contained statements about the process of adaptation that Latvia, as a new Member State, is perceived to be addressing. As the case law of the European Court of Justice and stringency of European Commission monitoring and control demonstrates, the process of integration through law within the EU is one of continuous forward development.

The invitation to contribute to the conference was followed by academics and experts from differing Member States, by loyal friends, graduates, and former and current members of Faculty and staff. All came together to make the conference enjoyable and a success. This publication marks the re-launching of the School in a new phase of academic leadership. Its aim is to contribute to the ongoing debate on the importance of the rule of law, the need for constant review and the phases of transition in learning when and how to apply these fundamental rules. This aim is particularly relevant in one of the most recent accession states to the EU.

The Riga Graduate School of Law was originally founded by the Kingdom of Sweden, the Republic of Latvia and the Soros Foundation in 1998 to offer a broad spread of legal education in European and International Law to – at the outset – Baltic students only. Over time, it grew to be a hallmark of academic independence and legal scholarship, representing a liberal tradition of critical debate, attracting students from beyond the Baltic States to other countries, particularly from former Soviet republics. The School's working language

has consistently remained English. The particular Latvian focus of the conference allowed proceedings, where appropriate, to be translated into either English or Latvian. Therefore, abstracts of all contributions in this publication and particularly those written in Latvian have been made available in English.

Conference papers were divided around the main aspects of integration incurring with EU membership; firstly, the supranational legal construct of the EU that demands conformity from its member states in adhering to the rules of its economic constitution; secondly, the legal tools and guiding principles of the Union that ensure effective legal protection; thirdly, how market development is facilitated on the basis of European rules. The two final topics related to external border issues, such as judicial cooperation in criminal matters and immigration, followed by a final assessment of the impact of Europe's Common Foreign and Security Policy.

The conference was attended by judges, members of Parliament, EU ambassadors, members of interest groups and the public. The School had the honour of welcoming Latvia's State President, Valdis Zatlers, to open the ceremony. Those members of Latvia's international judiciary and professors of RGSL, Professor and Judge Ineta Ziemele, European Court of Human Rights, and Judge Egils Levits, European Court of Justice, were instrumental in contributing to the conference's success.

The RGSL would like to thank its staff and supporters for assisting in the preparation of the conference. In particular, it wishes to express thanks to Martins Mits and Kristine Kruma for their input in facilitating contact to Latvian speakers and providing inspiration. The conference was generously co-funded by RGSL's initial patron, the Soros Foundation of Latvia, in close collaboration with RGSL's equally generous partner and neighbour, the Konrad Adenauer Stiftung of Latvia. Thanks go to all.

Riga, 15th November 2008

Lesley Jane Smith

VALSTS PREZIDENTA DR. VALDA ZATLERA UZRUNA

Rīgas Juridiskās augstskolas rīkotajā konferencē „Mācoties Eiropas Savienībā. Tiesības – demokrātijas balsts”

Godātie konferences rīkotāji,
Godātie tiesību zinātnieki, juristi,
Dāmas un kungi!

Vispirms pateicos par šo iespēju uzrunāt tik augsti kvalificētu juristu auditoriju.

Vēlos izteikt atzinību Rīgas Juridiskajai augstskolai par iniciatīvu sasaukt šo konferenci, lai runātu par Latvijas tiesību sistēmas attīstību pēdējos desmit gados un vērtētu šo procesu kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā.

Pēc neatkarības atgūšanas Latvijas tiesību sistēma ir pārdzīvojusi nopietnas un grūtas reformas, sasniegusi zināmu progresu, veidojot demokrātiskai un tiesiskai valstij atbilstošu tiesību sistēmu. Desmit Rīgas Juridiskās augstskolas pastāvēšanas gadi bijuši ļoti nozīmīgi Latvijai zinošu un konkurētspējīgu eiropiešu juristu tālākizglītošanā.

Rīgas Juridiskā augstskola neapšaubāmi ir veiksmīgs konkurētspējīgas augstākās izglītības projekts. Tās dibinātāji ir divu valstu – Latvijas un Zviedrijas valdības un Sorosa fonds – Latvija. Tieši tādēļ no Rīgas Juridiskās augstskolas arī daudz ir ticis sagaidīts. Laika gaitā attīstītas vairākas maģistra programmas un kursi juristu tālākizglītošanai. Augstskolas pasniedzēji ir valstī atzīti eksperti dažādās tiesību zinātnes jomās.

Rīgas Juridiskā augstskola savos 10 pastāvēšanas gados ir nodrošinājusi Latvijas tiesību zinātnei jaunas pētniecības iespējas. Tā ir izvēlējusies ceļu uz augstu mērķi – kļūt par starptautisko tiesību un cilvēktiesību zinātnes centru. Augstskola ir piesaistījusi izcilu akadēmisko personālu un spējīgākos studentus ne vien no Latvijas, bet arī no citām pasaules valstīm.

Latvijas valsts augstākā vērtība ir zinošs un jaunas zināšanas alkstošs profesionāls cilvēks. Jūsu augstskola sagatavo tieši tādus augstākās raudzes juristus. Valsts rada likumus – vispārāstošus būtiskus valsts iekārtas un tiesisko attiecību priekšrakstus. Jurists tos piemēro, gan tērpiet tiesneša, advokāta vai prokurora talārā, gan kalpojot sabiedrībai civildienestā vai kādā pašvaldībā. Juristam ir ļoti liela loma attiecībās starp indivīdu un valsti.

Šīs konferences tēma ”Mācoties Eiropas Savienībā. Likums – demokrātijas balsts” uzsver, cik nozīmīgi ir uz zināšanām balstīti tiesiskuma procesi demokrātiskā valstī. Viens no Eiropas Savienības pamatmērķiem bija izveidot un nostiprināt tādu valstu savienību, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums. Brīvība zaudētu savu jēgu, ja to nevarētu baudīt drošā vidē un to nebalstītu taisnīga un labi funkcionējoša tiesiskā sistēma. Tik pat svarīga ir sabiedrības uzticība valsts varai – sabiedrības pārliecība, ka valsts vara rīkojas tiesiski.

No Satversmē noteikto Valsts prezidenta funkciju kopuma, jo īpaši no likumdošanas funkcijas, un valsts varas dalīšanas principa izriet Valsts prezidenta tā saucamā rezerves funkcija – izlīdzinoši un stabilizējoši ietekmēt valsts politisko un tiesisko sistēmu, novērst parlamentāras un valstiskas krīzes.

Lai Valsts prezidents varētu šo funkciju pilnvērtīgi pildīt, ir nepieciešama attiecīgo konstitucionālo tiesību jautājumu zinātniska, objektīva un neitrāla analīze. Šāda analīze vienlaikus veicina arī kvalificētu konstitucionālo tiesību diskusiju gan speciālistu aprindās, gan visā sabiedrībā.

Lai nodrošinātu tiesisku un tiesību zinātnes jaunākajās atziņās balstītu pieeju Valsts prezidenta tiesību un pienākumu nodrošināšanai, pagājušā gadā es izveidoju Konstitucionālo tiesību komisiju, kuras darbībā ir zināma līdzība ar vairākās Eiropas valstīs pastāvošo Valsts Padomi.

Esmu gandarīts par to, ka Rīgas Juridiskās augstskolas pasniedzēji, kā arī šīs konferences dalībnieki profesors *Egils Levits*, profesore *Ineta Ziemele* un lektors *Mārtiņš Mīts* ir piekrituši darbam Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijā.

Dāmas un kungi!

Martā Konstitucionālo tiesību komisija sagatavoja savu viedokli par Satversmes grozījumiem saistībā ar Saeimas priekšlaicīgu atļaišanu. Ir izskanējis gan atbalsts komisijas veiktajai zinātniskai analīzei, gan arī kritika par zināmu iejaukšanos tautas gribas izpausmes procesā.

Vēlos izmantot šo iespēju, lai arvien no jauna uzsvērtu to, ko esmu teicis vairākkārtīgi: es atbalstu ideju par tautas tiesībām referendumu ceļā panākt Saeimas atļaišanu un priekšlaicīgas Saeimas vēlēšanas. Tomēr es uzskatu, ka mūsu valsts pamatlikuma grozīšana ir ļoti nopietns jautājums. Ekspertīzei un profesionāļu diskusijai ir jābūt būtiskam priekšnoteikumam, lai rosinātu jebkādu Satversmes grozījumus.

Šobrīd, kad Satversme ir grozīta 9 reizes, manuprāt, nav pieņemami, ka pienācīga ekspertu diskusija notikusi tikai vienā gadījumā – jautājumā par Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā. Arī toreiz nepieciešamību pēc šādas savlaicīgas diskusijas rosināja Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga. Paldies viņai par to!

Parakstu vākšana par Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības sagatavotajiem Satversmes grozījumiem ir sekas tai sabiedrības neuzticībai, ko izraisīja parlamenta un valdības rīcība. Tik svarīgā jautājumā kā Satversme galvenā lomā jābūt nevis īstermiņa popularitātes meklējumos balstītiem politiskiem saukļiem, bet gan juridiski pamatotiem argumentiem. Satversmi nedrīkst grozīt tikai ar politiska protesta motivāciju, nepieciešama ekspertu diskusija par grozījumu būtību kontekstā ar demokrātiskas valsts attīstību.

Tas būs grūts Saeimas uzdevums – atgūt tautas uzticību un būt atvērtiem un godīgiem dialoga partneriem ar sabiedrību.

Godātie juristi!

Iepazīstoties ar Konstitucionālo tiesību komisijas viedokli, esmu paudis savu apņēmību virzīt šos priekšlikumus par iespējamiem grozījumiem Satversmē kā Valsts prezidenta likumdošanas iniciatīvu. Tam jābūt piedāvājumam, kas papildina un pilnveido likumprojektu, par kuru vakar ir pabeigts parakstu vākšanas process.

Es būtu Jums ļoti pateicīgs, ja Jūs rosinātu juridisku diskusiju par Latvijas valsts pamatlikuma grozīšanu. Tā veicinātu, ka Satversmes grozīšanu sabiedrība un likumdevējs uztver ar vislielāko rūpību un nopietnību.

Mēs visi šeit klātesošie arī apzināmies, ka, paredzot Satversmē tiešās demokrātijas

elementu – tautas tiesības rosināt ārkārtas parlamenta vēlēšanas, tas pats par sevi vēl neatrisina samilzušo sabiedrības uzticības krīzi valsts varai. Pastāv virkne citu parlamentam un valdībai veicamu neatliekamu un stratēģisku darbu, lai šo krīzi pārvarētu. Likumdošanas laukā te jāmin politisko partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas tiesiskais regulējums, ar darbiem ir jāpierāda valsts amatpersonu iecelšanas „tradīciju” maiņa, tiesu varas neatkarības un darbības caurskatāmības nodrošināšana un citi mērķi un uzdevumi. Latvijā kā parlamentārā valstī mums jārunā ne vien par tiesisko, bet arī par politisko atbildību. Neatliekams ir darbs ne vien pie tiesību normu radīšanas, bet arī pie ētikas kanonu ievērošanas katra tautas priekšstāvja un valsts amatpersonas ikdienas darbā.

Dāmas un kungi!

Godātie konferences rīkotāji, dalībnieki!

Noslēgumā novēlu visiem konferences dalībniekiem veiksmīgu darbu. Viss mainās, mēs maināmies, pasaule mainās un sabiedrība mainās. Sabiedrības izpratne par to, kas ir tiesiskums un kas ir demokrātija, arī mainās. Aicinu Jūs uz argumentētu diskusiju! Esmu aicinājis uz argumentētu ekonomiku, argumentētu politiku un valsti, kas spēj aizstāvēt savas intereses un padarīt laimīgus savas valsts pilsoņus.

Vēlu Jums veiksmi!

I. PAISUMS – EIROPAS TIESĪBAS UN JAUNĀS
DALĪBVALSTIS

I. THE INCOMING TIDE – EUROPEAN LAW
AND THE NEW MEMBER STATES